

בדרך אר"י

חלק א' לחודש תשרי

לעשות נחת רוח לבוראנו ולהמליכו
ולהקים שכינתא מעפרא

זית"א

כ"י אלול תשע"ז
רמת בית שמש

הערה קטנה:

מוסכם ומקובל שכתבי מוהרר"ו ז"ל שער התפלה, שער הגלגול וכו' [שנדפסו ע"י חברת אהבת שלום לאחרונה] הינם סולת נקייה, פירוש, שמוהרר"ו בעצמו קיבץ את כתבי מהדורא קמא ומהדורא בתרא ועשה את המהדורא האמצעית הסופית והם שער התפלה וכו', ואז גזו את כתבי מהדורא בתרא [אוצרות חיים, עולת תמיד ושאר כתובים, ובאמת, מוהרר"ו גזו או אותם כתבים ורק אחרי זה ערך את כתביו שאופן סופי, ולכן, כתבי מהדורא האמצעית הם הם מהדורא בתרא, ולא כמו שטעו הרבה בזה]. כך, שפרי עין חיים ושאר מהדורא בתרא קלקלו בירור מוהרר"ו, והכניסו את כתבי מהדורא בתרא במהדורא הנקייה של מוהרר"ו. מה שיצר בלבול רב במשך 350 שנה, ותוספת מאמרים והנהגות שלא חפץ בהם מוהרר"ו. ועוד, שכתב מוהרר"ו הקדמה למהדורא בתרא, ובה מביא הסיבה לגניזתם של מהדורא בתרא, מפני שהרחיב והרחיב בדברי רבו האר"י ז"ל וחשש שאינם ברוח רבו ז"ל. והשאלה היא, ממתים כותבים הקדמה לכתבים שעומדים להיגזז?

הרי שאינה הקדמה אלא אזהרה בל ישתמשו בכתבים אלו. אלא שהס"א גרמה לגלות אותם לפגוע בסולת נקייה של מוהרר"ו ז"ל, עד שכיום, רוב לומדי הקבלה לומדים בכתבי מהדורא בתרא במקום לעמל בתורת האר"י ז"ל האמיתית והיא מהדורא האמצעית.

ואפשר שעל זה כיוונו, שעייכוב הגאולה על שלא למדו קבלה, ומה נאמר כשלומדים כתבים שהאר"י ז"ל ומוהרר"ו ז"ל לא חפצו בהם...

נוסח ודיני ימים נוראים

ראש השנה

אמירת פיוטי הראשונים ע"פ מוהר"ח ז"ל נגד דעת רבו הוא האר"י ז"ל

מוהרש"ו ז"ל כותב על אביו [שע"הכ ד"ן ע"ד]: "ראיתיו כשהיה שליח ציבור בקהל בימים נוראים היה אומר כל הוידוים הנזכרים משום מנהגם של ישראל תורה". עכ"ל.
אמנם, בשו"באר מים חיים [ס' י"ט] כותב מוהרש"ו ז"ל: "אבל בזמן שהוא היה נעשה ש"ן אז בהכרח היה מתפלל כרצונו ומשם היינו למדים ושותים בצמא את דבריו ואת תפלתו ואת מנהגיו וזה היה קודם שנתפשטו דבריו וספריו בפי כל הבריות אבל עתה שזכינו אל ספריו כבר מלאה הארץ דעה את ה' ומלאו פני תבל תבואה." עכ"ל.
הבעל גבורת האר"י שליט"א הקשה למצוא ביאור לסתירה בין שתי העדויות של מוהרש"ו. אמנם, נראה שבמקרה הראשון, תוקף מנהג המקום ופיוטיו [שיריו ומנגינותיו] אינו ניתן להשתנות, כדברי מהר"ל [במנהגיו, אין לי הספר תחת ידו] שיש קפדה לשמור אפילו על המנגינות של הקהילה בימים נוראים. ולכן, אפילו האר"י ז"ל לא רצה לגרום מחלוקת בימים החשובים האלו, והחליט להתפלל אצל אשכנזים שלא היו אצלם אותם פיוטים שהאר"י ז"ל נחדל מלומר. ולכן, מוהרש"ו ז"ל נהג כרבו ז"ל ולא ביטל מנהגי המקום ואמר אותם פיוטים. אלא, שלהאר"י ז"ל היה אפשר ללכת לנוסח אחר לגמרי [אשכנזים] בהיותו אשכנזי מאביו. אולם, לא כן למוהרש"ו ז"ל, ולא היה לאן ללכת בגלל יוהרא, לא תתגודדו וגם בגלל אותם קנאים שהיו מתנגדים אליו כידוע, והיו מנצלים את המצב כדי להגביר אשמות על מוהרש"ו ז"ל. ואחרי כמה זמן, ראיתי שמוהרש"ו ז"ל היה שליח ציבור במוסף של יו"הכ בקהל אסקליין, אותה קהילה שכ"כ הקשה עליו בהיותו בדמשק.

תענית ערב ראש השנה

שו"ע ס' תקפא ס"ב

נוהגים להתענות ערב ר"ה. הגה: והמדקקים נהגו שכל אחד מתענה העשרה ימים, וכן נכון לעשות. וכל אלו התעניות אין צריכין להשלים, ואין קורין בהם ויחל, אפילו ערב ראש השנה, וע"ל ס' תקס"ב סעיף ב', ואם חל ברית מילה בערב ר"ה, יכולים לאכול. ורבים נוהגין לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר משום חקות העמים הנוהגים להתענות בערב הגהים ויכולין לאכול בלא תנאי אחר שכן נהגו.

הרבו הראשונים למצוא סמך למנהג הזה ומ"מ, לכולי עלמא אין זו מדינא אלא מנהג, אף שמוזכר בירושלמי שהגדולים [לדעת הרד"א אלו יחידים] אלו שמתענים, משמע לא המון העם. בפרי עץ חיים מובא בהקדמה ש"נוהגין להתענות ערב ראש השנה, ומתקבצת עדה קדושה של ת"ח, להתרת נדרים."
והאחרונים [מ"א, הלבוש, מט"א] הסכימו שאין להשלים שלא יכנס ליום טוב כשהוא מעונה.

ומנסיון אנשי מעשה, המתענה בערב ראש השנה תפילתו מקובלת, כל עוד שאינו חוטא באותו יום.

ענין סדר הסליחות של בני ספרד באשמורות לילי חדש אלול העיד לי הר"י סאגיש ז"ל שהוא ראה למורי ז"ל אומרם מלה במלה עם הצבור. (ד"שיח שער התפלה):

בליל ראש השנה טוב לקרוא על השלחן קודם שיטול ידיו למים אחרונים של ברכת המזון מסכת ראש השנה שהם ד' פרקים של משנה. ותכוין כי הם ד' פרקים כנגד ד' אותיות ההוי"ה [...] ונלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שאלו הד' בחינות הם סוד ד' אותיות שם אדנ"י. (שער התפלה ד"שיח):

הלילה השני של ראש השנה צריך לברך ברכת שהחיינו בקדוש הלילה ואין צורך לחפש אחר פרי חדש כלל (ד"שיח): וכך הוא בשו"ע ס' תקפ"ה.

בכל עשרת ימי תשובה טוב ונכון מאד לומר בין ישתבח ליוצר מזמור מומעמקים קראתיך ה' כי בכל יום מן אלו העשרה ימים מתעורר אחד מעשרה עומקים הנז' בס' יצירה שהם עומק ראשית עומק אחרית עומק טוב וכו' ונודע כי כלם הם בחינת רי"ו שהם גבורות כי רי"ו בגמט' גבור"ה וכן עומק בגימט' רי"ו. (ד"שיח):

בכל עשרת ימי תשובה צריך לומר אחר העמידה עושה השלום במרומיו בה"א יתירה ולכוין כי השלו"ם הוא בגימט' ספריא"ל המלאך שהוא הסופר הכותב בספר החיים את כל בני אדם בעשרת ימי תשובה מש"כ בכל שאר תפלת השנה שאין אומרין אלא עושה שלום במרומיו חסר ה' (ד"שיח):

ברור שאין להוסיף ה"א לישלום' אלא בסוף העמידה ודלוא כטועים המוסיפים גם בקדיש ובשאר מקומות.

ענין אבינו מלכנו שאומרין בערת ימי התשובה אחר העמידה. מורי ז"ל לא רצה שיאמרו בשבת שבין ר"ה ל"ה ולא בשני י"ט של ר"ה אבינו מלכנו חטאנו לפניך או אבינו מלכנו מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא בזה בשאר אבינו מלכנו שנוזכר בהם בחינת חטאים ועוונות וידידים. (ד"שיט):

אבינו מלכנו שנתקן אחר העמידה שכל עשרת ימי תשובה. באומרך אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו תכוין במלת קרע אל שם קרע שטן שם השני דשם בן מ"ב ותכוין שע"י שם זה יקרע רוע גזר הדין. (ד"שמו)

נוסח "שהשולטן לפניך" [תפילת ימים נוראים]

מי שחידש נוסח זה הוא אותו ספר נפול ואין שום רמיזא בראשונים וקדמונים. ומשמעות הדבר פשוט: שולטן הוא סולטן, והוא אותו סולטן שהכריע את ש"צ יש"ו להתאסלם. ויען, נביאו הארור שר"י המציא נוסח זה לכוון על הסולטן שהיא לפני ה' וידון אותו, כש"עוזו בידך, ואין עוז אלא שם אותו מבצר [מגדל עוז] שבו הוה עצור ש"צ ע"י הסולטן אחרי המירת דתו והתאסלמתו. נוסח מהרי"ל, ואחריו הלבוש, מטה משה והגהות רבי משה חזן על מנהגי טירנא, הוא שהשולטן. ה"ט"ת בחולם ובקמץ קטן. אלא שבעל אותו ספר אחר ידע שיתבלבלו בין קמץ קטן [ו] וקמץ גדול. ואף שהרב מזרחי יצ"ו בהגהותיו על 'תקון תפלה' [בעז"ה נרפיס הערות על אותו ספר שפסל נוסחאות קדומות לטובת מקובלים אחרונים] טרח ליישב נוסח הח"י, אין לנו אלא דברי הגאונים והראשונים. לכן יש לומר שהשולטן. ועיין בנהר מצרים בן שמעון הגורם שהשולטן ושהשולטן, וברור שהט"ת לפי דעתם היא בקמץ גדול [אם לא היה כותב עם חולם].

להתחיל בתפוח בסדר של ראש השנה לפי פרי עין חיים:

כל ישראל נהגו אחרי דברי חז"ל במס' כריתות והוריות, לאכול [או להסתכל] את סימני הסדר. ותמיהה שאין סדר מיוחד במינים המובאים שמה [אדרבה, מזכירים התמר בסוף]. אפשר לומר, כי מכיוון שאין חיוב אלא מילתא טבא, או אין חיוב בסדר מיוחד, ואין העברה על המצוות, ואינו דומה למצוות סדר פסח. כך שמוטר לקחת בתחילה את המין החביב לו, כדברי מרן השו"ע ע"פ הרמב"ם. והוא מתאים לדברי הראשונים זיע"א, שאמרו שיש להתחיל בתפוח בדבש. ולא הקפידו לסדר הברכות, ובכלל שאפשר שסדר ברכות הנהנין מטל מכוח ברכת המוציא. וששמעתי, שיש להתחיל בתמר, לצאת ממין העץ ובפרט שהוא מז' המינים, ומה שחכמי אשכנזים היו מתחילים בתפוח בדבש כי לא היו מצויים תמרים במדינתם, אינו נכון כלל. ובמח"ר, הנה רבי אברהם אזולאי ז"ל זקנו של החיד"א, הוא הבעל 'חסד לאברהם' המפורסם, כותב בהגהות ללבוש [ס' תקפ"ג], שיש להתחיל בתפוח בדבש. והרי, מהר"א

אזולאי ז"ל, מקורו מארץ מרוקו, והתיישב בארץ הקודש. כל המקומות האלו מלאים גידול תמרים כידוע. והופרכה טענתם של אותם מחדשים ומבטלים מנהגי הקדמונים לטובת סברתם סרק.

יש להתחיל סדר הסימנים באכילת תפוח בדבש כמנהג הראשונים.

נהג, מדברי הטור (תקפ"ג) משמע שלנוהגים להתחיל בתפוח בדבש קודם הסעודה, ימשיכו במנהגם, ולא העיר מרן שום הערה על מנהג זה, להתחיל בפרי להוציא ידי חובת ברכת בורא פרי העץ, וגם לא התייחס בכלל לחשש להתחיל בפרי שאינו ממין הז' פירות שנשתבה בס' ארץ ישראל!

וז"ל הטור:

"גרסינן בפ"ק דכריתות (ה): אמר רבה מאן דבעי למידע אי מסיק שתא אי לא מייתי בהדין עשרה יומי שבין ר"ה ליה"כ שרגא בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהורא ידע דמשיך שתא ומאן דבעי למידע אי מצלח עסקיה אי לא מרבי תרנגולא אי שמין שפיר ידע דמצלח אמר אביי השתא דאמרת סימנא מלתא היא ידא איניש רגיל למיכל בריש שתא אתרוגא קרי רוביא כרתי סלקי ותמרי רוביא פירש רש"י תלתן רוביא ירבו זכויתינו כרתי יכרתו כו' סלקי יסתלקו כו' תמרי יתמו כו' קרי מפני שממהר להיות גדל ומזה רבו המנהגים כ"מ ומקום לפי מנהגו כמו באשכנז שרגילין לאכול בתחלת הסעודה תפוח מתוק בדבש לומר תתחדש עלינו שנה מתוקה ובפרובינצ'א נוהגין להביא על השלחן כל מיני חידוש ואוכלין ראש כבש והריאה לומר נהיה לראש ולא לזנב והריאה לפי שהיא קלה והר"מ מרוטנבורג היה רגיל לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק: עכ"ל.

ומכיוון שהבית יוסף הביא מנהג זה כפשוטו, ואין מנהג להתחיל בתמר קיים בכלל בראשונים זיע"א, הרי שעדיף לשמור דרכם של ראשונים כמלאכים, ולא דעות אחרות מאוחרות המבוססות על סברות ולא על קבלת רבותינו ז"ל מדור דור.

אלא, שמקור מנהג להתחיל בתפוח בדבש אינו מראשוני אשכנז, אלא מהגאונים עצמם, שרובם ככולם היו בכבל המובא בספר האגודה (סוף מס' ראש השנה): "כתבו הגאונים הילכך רגילין לאכול דבש ותפוחים מתוקים סימן לשנה מתוקה". וכן הובא במהרי"ל והמחזור וטרי (ס' שכ"ג) ועיין ס' שדה יער פ"א הערה 5.

אף שאין בדרכנו להביא ראיות ומקורות מספר פרי עץ חיים מסיבת בלבול הסדר והדברים ועוד כמה סיבות טובות, מ"מ, לא אחדל הפעם להביא את לשונו "שנהגו אנשי מעשה לאכול תפוחין בדבש". ואמנם, מקור הדברים יותר עתיקים, שכך מביא [ולא לפי מנהג האר"י ז"ל] רבינו רבי אברהם אזולאי זיע"א בהגהותיו על הלבוש:

"כשאוכלין תפוח בדבש ליל ראש השנה צריך לומר תחילה תתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה ואח"כ מברך בורא פרי העץ, דלכתחילה אין להפסיק בין ברכה לאכילה, אפילו בדברים שהן מעין דברים שמברכין עליהם כדאיתא באו"ח ס' קס"ז."

מבואר שדעת רבי אברהם אזולאי זצוק"ל להתחיל בתפוח ולא בתמר, כמנהג הקדמון והפשוט, וגם לומר הבקשה, אח"ז לברך ואז לאכול.

להתחיל סדר ראש השנה בתפוח בדבש

אף שכבר עסקנו בענין זה במס' ל"ד במילואים, מ"ט, רצוננו להשלים דברנו.

והנה, לשון השו"ע בס' תקפ"ג הוא אותו סדר המובא במס' כריתות והוריות והוא: **רוביא דייש תלתן, סרתי, סילקא, תמרי, קרא**. עכ"ל השו"ע. והשאלה היא, איך לא סדרו בש"ס את הסדר המקובל היום, להתחיל בתמר ?

והלא, אף השו"ע והב"י לא תיקנו את לשון הגמרא. ואיך לא הקפידו בדבריהם ?

לענ"ד ודאי שלשונם לשון טהור ומדויק, כי אותו סדר מובא בראשונים ומפורש בלשון מרן השו"ע, אינו בלשיטא דעלמא. וכבר ידוע שכל דברי חו"ל ע"פ הפרד"ס, ואין לשטת. ולמפורסמות אין להאריך.

לגוף הענין, אפשר לפרש בבי' אופנים:

א. שדין חו"ל הוא להתחיל במה שחביב לו כדעת הרמב"ם המובאה בשו"ע סי' רי"א ס"ב, אף כשיש מין אחד ממין ד' המינים.

ב. שאין כלל לברך, וכי, אינו מוזכר בגמרא, ולא בנאוונים, וגם לא בשו"ע, שיש לברך. מכיון שסימני הסדר המוזכרים בש"ס ובשו"ע הינם מבושלים [רוביא שהוא תלתן לדעת השו"ע ולא פול המצרי הנקרא לוביא כדעת קצת מהראשונים והגאונים, אינו אכיל אלא מבושל, סרתי, סילקא, וקרא, גם אלו בהכרח מבושלים ורק תמרי שהוא תמר, נאכל חי. אמנם, אינו נאכל כשהוא חדש אלא מבושל.]

אמנם, המעיין יראה בשו"ע סי' קע"ז ס"א וז"ל:

דברים הבאים בתוך הסעודה [...] ואם בתחלת אכילתו אבל הפירות וכסוף אבל עמהם פת, אפילו אם בניתיים אבל מהם בלא פת, אינם טעונים ברכה אף לפניהם. עכ"ל השו"ע.

כך נראה שלמקרה האחרון, אין לברך על סימני הסדר, שכל א' מהם מקובל לאוכלם עם הפת. ואכן, השו"ע לא הביא מין התפוח בדבש, ואולי כי היה צריך לברך עליו. אמנם, כותב האגודה (סוף מס' ראש השנה) וז"ל: "סתבו הגאונים הילכך רגילין לאכול דבש ותפוחים מתקיים סימן לשנה מתוקה". וכן הובא במהר"ל והמחזור וטרי (ס' שכ"ג).

משמע שלא היו מובלים כלל את התפוח בדבש, אלא אוכלים אותם ביחד כמין ריבה, כך נראה מונת 'תפוחים בדבש', ונמצא שלא היו מברכין על ריבה בהתחלת הסעודה כפסק מרן בס' קע"ז.

ועראה שלא נקט כך מרן השו"ע, שלא הביא מנהג הנאונים ולא מנהג הראשונים, כדי שלא יצטרך לכתוב בהתחלת הסעודה.

נמצא, שאין מקור להתחיל דווקא בתמר אלא בתפוח בדבש כמנהג הקרטונים או במין החביב לו. ודו"ק נוסח הש"ס והשו"ע.

מספרי הקטן בית אחיה.

ומורי ז"ל היה נוהג להתוודות על חטאיו בלחש שלא ישמעו הדברים לאזניו. והיה אומר כי המאמר האחר שבס' הוזהר לא אסר אלא בקול רם ולא בלחש. ואמנם אפילו בלחש לא היה נוהג להתוודות אלא בעת תקיעת שופר דמיושב לפי שאז מתערבב השטן ואינו משגיח לקטרג ואז דברי הוידוי ההוא עולין למעלה בהתחברות קול השופר העולה למעלה:
(ד"שיט):

אין אומרים וידוי בשבת ויום טוב (ברכי יוסף תקפא ב; שדי חמד אסיפת דינים ו ב, בשם פתח הדברי), אלא אם כן מתענה תענית חלום בשבת שיכול להתוודות, שהוא כמו פיקוח נפש, כמו שהתירו לו מטעם זה להתענות בשבת (משנה ברורה רפח סק"ז). אמנם מפורש שאומר וידוי בשבת [פ' במה מדליקין] מי שנוטה למוות, והרי המתענה כאילו ממית את עצמו, ולכן התירו ביום הכיפורים אף שנקרא שבת שבתון.

אמנם, לא דמי שבת ליום הכיפורים, היות שרוב תענוגי שבת מתבטלים ביום הכפורים.

וז"ל המ"ב ס"י רפח סק"ב: "כתבו האחרונים דמותר לומר בשבת אלהי עד שלא נוצרתי וכו' יהי רצון וכו' דאינו אסור שאלת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או פרנסה ודומה לו שיש צער לפניו

אבל חרסת עונות טוב לומר בכל יום כיון שאינו בלשון וידוי"

משמע, שבקשה שאינו וידוי הרי מותר בשבת, אמנם אמירת וידוי, לא.

גם ע"פ רבי ישראל בעש"ט זיע"א אין להתוודות בראש השנה וק"ו בשבת וזה דבריו: הבכיה שבוכין היא בכיה של שמחה על שהחינו וקיימנו, כי ראש השנה הוא יום טוב והוא יום שמחה, והבכיה הזאת היא לזכור את ירושלים, שהיא על ראש שמחתי. עכ"ל. (ע"פ כתב שם טוב ח"ב דכ"ב ע"ב)

ועיין בדברי האר"י ז"ל בשער התפלה דף דף ריט בענין מוצאי שבת [ויהי נועם] וז"ל:

"גם דע כי במוצאי שבת קודם חצות לילה אסור להתאבל ולבכות על החרבן שלא כדברי אותם הנוהגים הפך מזה לומר קינות אחר תפילת ערבית דמוצאי שבת ונותנים טעם לדבריהם מפני שאז נחרב בית המקדש בעת מוצאי שבת כנודע.

אבל דע לך כי הוא אסור גדול לפי שקדושת שבת נמשכת כל הלילה ההוא וכו". עכ"ל. משמע מדברי האר"י ז"ל, שאם להתאבל ולככות במוצ"ש לפי שקדושת שבת נמשכת כל הלילה ההוא, ק"ו בשבת.

ועיין בדרך החיים ס' נ"ג אות י"ד, המביא את הרמ"א שמוותר להתוודות בשבת למי שמתענה תענית חלום, ועיקרו של דבר, כדי להעביר רוע הגזרה מחמת חלומו. ואינו דומה למי שיש לו הרהורי תשובה בשבת, כי הרי הינם הרהורים. וכמו שהעירו אותו משמייים כך צריך לחזור – בהרהורים.

והרי השוחט בשבת חייב חטאת וחייב בקרבן אחרת [עיין ברכ"י ס' תרס"ד שהאריך בזה] ועיין ברמב"ם עצמו (הלכות שגגות פ"ב) שאין קרבן חטאת ליחיד בשבת אלא לציבור וז"ל:

טז] השוחט בשבת קרבנות ציבור שלא לשמן הרי זה חייב חטאת, ויקטיר אימוריו לערב; וכן אם שחט יתר על חובת היום, חייב חטאת על התוספת.

ז] שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת בשגגה חייב חטאת, והבשר מותר בהניה. ואין זורקין את הדם; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלים לשם חובה, ויקטיר אימוריו לערב; והבשר ייאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

ועוד מדבר בנשיא אפרים שהקריב קרבנו לחנוכת המזבח ביום השבת. שנאמר: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים" (במ"ז:מח) מנין שיום השבת היה? לפי שכבר אמרנו אותו יום שהתחילו הנשיאים יום ראשון היה מכאן את למד שיום שביעי להקרבה - שבת היה. שלא תאמר היאך חילל את השבת והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת? אמר הקב"ה: לא על פיו עשה, שאני אמרתי למשה "נשיא אחד ליום... יקריב את קרבנו לחנוכת המזבח" בלא הפסק יקריבו זה אחר זה.

ולכן, מדברי הרמב"ם, אין קרבן חטאת היחיד בשבת. כך, שאין להתוודות בשבת אלא למי שנזטה למות כדברי חז"ל ולמי שנפשו עגומה בגלל חלום רע שחלם בשבת, וממילא, התבטל לו עונג שבת. ומה שהיו חכמי אשכנז הקדמונים מתענים ומסתגפים בשבת, דרך עונג להם ולא על עונם היו עושים, והוא פשוט.

גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפלות ראש השנה אעפ"י שהוא יום טוב ומכל שכן בתפלות יום הכיפורים (ד"שיט):

והיה אומר מורי ז"ל כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שנשמתו אינה הגונה ושלימה.

גם היה אומר כי יש בני אדם נדונין ביום ראשון ואז הם דינא קשיא ויש נידונין ביום שני דר"ה שהוא דינא רפיא ורוצה הב"ה לרחם עליהם ודן אותם ביום שני. ואמר כי האדם שנופלת עליו בכיה רבה מאליו בימים האלו (בתפלתו הוספת מוהר"ו ז"ל) הוא הוראה שנידון באותה שעה למעלה אם ביום ראשון ואם ביום שני. (ד"שיט):

ומהר"י בעש"ט ז"ל מסביר שהבכיה הזאת הוא משום גלות השכינה, וכדי שידינו השם יתברך לטובה, הבכיה שבוכין היא בכיה של שמחה על שהחינו וקיימנו, כי ראש השנה הוא יום טוב והוא יום שמחה, והבכיה הזאת היא לזכור את ירושלים, שהיא על ראש שמחתי (ע"פ כתר שם טוב ח"ב דכ"ב ע"ב)

נלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שאין לישון ביום ר"ה (...). האמנם נלענ"ד כי שמעתי ג"כ ממורי ז"ל שאין זה אלא עד חצי היום ומאז ואילך יכולין ליישן (...). ואני זוכר שראיתי למורי ז"ל שאחר חצי היום שכב על מטתו ויישן (ד"שיט):

מפורש שהאר"י ז"ל לא דיבר רק על עצמו אלא על כל איש ואיש, והוא מלשון מוהר"ח ז"ל ומאז ואילך יכולין ליישן ובוודאי שמוהר"ח ז"ל לא היה לוקח כזאת אחריות להטעות אנשים והיה מדייק בלשונו – ולכן, מותר על כל איש ואיש לישון בראש השנה אחרי חצות היום.

ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון דר"ה אחר תפלת המנחה מעט קודם שקיעת החמה אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים וקורים אותנו תשליך. הנה הוא מנהג יפה ויותר טוב הוא אם יהיה חוץ לעיר ויעמוד על שפת הים או על שפת הבאר או אצל המעיין ויקרא שם ג' פסוקים של מי אל כמוך וכו' ישוב ירחמנו וכו' תתן אמת ליעקב וכו' שבסוף מיכה המורשתי שאלו הם בחינת י"ג תיקוני דיקנא עלאה דא"א. (ד"שיט):

וכמה טעו אחרי דפוסי שער הכוונות המעתיק שם ג"פ והבינו ג' פעמים דיקנא על פסוק מי אל כמוך וגו', כשמפורש בשער התפלה שהכוונה ג"פ היא על ג' פסוקים. ומיכוון שלא ידעו מה הכוונה, המדפיסים על פי אותו ספר, הוסיפו והוסיפו תפילות ובקשות וקטעי הזוהר הגורמים כבודות, והשלייה במעמד מכובד, בעיקר בקורא במהירות וברצף בלי שום הבנה, והמקום להתמקד בעיקר תפילות ימים נוראים ופירושם אפילו ע"פ הפשט, באו והוסיפו הוספות שווא ואכמ"ל.

לנער את שולי בגדיו כשאומר 'ותשליך במצולות ים כל הטאתם'
אינו מהאר"י ז"ל.

וכשתאמר 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם' תכוין שיושלכו כל חטאתיך ועונותיך וגם המקטרג העליון יושלך במצולות הים העליון כי לסיבה זו צריך לאומרו על הים או על מים חיים. (ד"שיט): עכ"ל מוהרח"ו. ודלא כמי שכתב שאין להשליך את העוונות והחטאים. ודברי האר"י ז"ל ברורים.

נוסח התפלה דר"ה: (ד"שיט [דש"ך]):

- זכרנו לחיים הם אחד עשר תיבות ומ"ח אותיות, ואלו הן: זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים. [...] וכפי הכוונה הזאת היה כ"ג צודק לומר כאן מלות 'אל חי' כמו שיש גורסין, אבל אין לומר אותו לפי שאין צורך להזכירו כיון שכבר הוזכרו בלשון התחברות 'אלהים חיים' כנו'. ועוד כי אין להוסיף בזכרנו יותר מאחד עשר תיבין כנ"ל. (ד"שמג):

- מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו ברחמים לחיים. הם ח' תיבות אלא שבתפלת ערבית ושחרית ומנחה תאמר אב הרחמן

- ובתפלת המוסף [דר"ה וי"ה ושבת בנתיים (ד"שדמ)] תאמר אב הרחמים

וזה ע"פ לשון מוהרש"ו בשער הכוונות ז"ל: א"ש כד קבלתי מאבא מורי ז"ל לומר אב הרחמים גם בתפלת מוסף של יום שבת שאירע באמצע עשרת ימי תשובה. עכ"ל. עוד שמעתי מפי מגידי אמת מן החברים שלנו שאמר להם מוז"ל שגם במנחה של יום שבת יאמר אב הרחמים והדבר מבואר כי במנחה דשבת יש עליה דומיא דתפלת המוסף והוא פשוט. ע"כ הוספת ר"י צמח. ע"כ. הוספה זאת אינה ע"פ האר"י ז"ל ולא ע"פ מוהרח"ו או מוהרש"ו אלא ע"פ סברא כמבואר בלשונו.

- וגם זה נוהג בתפלות יום הכפורים גם מצאתי כתוב במחזור של מורי זלה"ה שעשה הגהה כי גם בתפלת נעילה ביוה"כ יאמר אב הרחמים כמו במוסף וכן שמעתי מפיו כשהיה מתפלל: ע"כ. אלא שהוספה זאת אינה קיימת בכתבי מוהרח"ו ז"ל או בנו רבי שמואל וויטאל ז"ל. ותמוה מאוד, כי אם אינו מהם, משמע

שהוא זיוף גמור, כי מי הוא שמצא ? ועוד, מי הוא מורי ז"ל? ואפילו תפלת חיים ריינר לא התייחס שהוספה זאת אינה קיימת בכתבים מקוריים. אלא שנכון הנוסח בנעילה קיים בסידור רפ"ד.

- ד' פעמים צריך לומר ובכן, ואלו הן ובכן יתקדש שמך וכו', ובכן תן פחדך וכו', ובכן תן כבוד וכו', ובכן תן צדיקים וכו'.

- ובכן יתקדש שמך וכו' יש בו ח' תיבות (ד"שמה)

- ובכן תן פחדך וכו', צריך להגיה מלת 'כמו' שידענו ולהסיר מלת 'כמו' שנודע (ד"שמה)

- בובכן תן כבוד לעמך צריך לומר ותקוה טובה לדורשיך, ולא תקוה בלשון סתם.

- ובכן תן כבוד לעמך יש בו כ"ז תיבות (ד"שמה)

- ועקדת יצחק היום לזרעו תזכור שאומרין בתפלת המוסף, שמעתי בשם מורי ז"ל שזהו הנוסחא האמתית לומר לזרעו, ולא כדברי הנוסחא האחרת לזרע יעקב.

- מי לא נפקד ביום הזה (ד"שדמ):

- כעשן תכלה, כן צריך לומר [ע"פ שער הגלגול דנ"ד]

סגולת הפרנסה בימים נוראים: רק בליל א' של ראש השנה וליל יום הכיפורים:

לשון קדוש למוהר"ח וויטאל זצוק"ל בספרו "הפעולות" השלם ס' פ' (דף שכ"ה) תלמידו הנאמן והמובהק שלהאר"י הקדוש זיע"א:

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וכו' יאמר מזמור הזה בליל ראשונה של ראש השנה ובליל יום הכיפורים קודם הקדיש בתרא ותקראנו פעם אחת בלבד, ותכוין בשם ההוי"ה של לה' הארץ ומלואה בניקוד זה יְהוָה (וגם בניקוד הזה לְיְהוָה) ולא יחסרו לו כל מזונותיו כל השנה ההיא וזה נקרא שם הפרנסה ואם הוא בביתו יאמר אותו אחר קריאת הגבר (מגרב) בלילות הנזכרות וזהו סוד ונסיתיו והוא אמת ובחון כל השנים העוברות עלי.

עד כאן לשונו הטהור של רבינו רבי חיים וויטאל בספר הפעולות כתב יד קודשו. ועל זה אין להוסיף ואין לגרוע.

ולכן, אין שום מקור למכור את "תפילת הפרנסה" לאומרה ג' פעמים, ובכלל, לאומרה בכל סוף התפילות ולפתוח כל פעם את דלתות ההיכל, שהוא מנהג מגונה וטורח ציבור חמור. אלא, שהאר"י ז"ל תיקן סגולה לפרנסה לכל אחד ואחד, בצניעות ובהכנעה רבה, בלי תחרות!

אין לומר מזמור לדוד אורי וישעי לפני עלינו לשבח (מבטל קדיש דרבנן או יתום הסמוך לעלינו לשבח) אלא אחרי עלינו לשבח, וכן הוא מנהג הקדמון בין אצל הספרדים בין אצל האשכנזים.

נוסח נ' שערים שבקדיש : נוסח הנ' שערים מקורו במקובלים האחרונים ולא מהקדמונים או מהאר"י ז"ל.

יום הכפורים

מנהג הכפרות: (ד"שנב)

המנהג הנז' בספרי הגאונים היה מורי ז"ל נוהר בו מאד לקיימו והיה לוקח תרנגול א' לבן לכל א' מבני הבית הזכרים, ותרנגולת א' לבנה לכל אחד מבני הבית הנקבות.

ואפילו לאשה מעוברת ישחוט עליה מספק שנים א' תרנגול זכר וא' נקבה מספק אולי הוולד זכר או נקבה, ועוד תרנגולת אחרת בשביל האשה עצמה, נמצא שהם ג' תרנגולים ב' נקבות וא' זכר לכל אשה מעוברת. וזמן שחיטתו הוא בליל יום הכיפורים באשמורת קודם עלות השחר אחר הסליחות.

משמע שאין לומר סליחות ביום ערב ראש השנה שהוא ערב מועד משיאיך היום.

וראיתי למורי ז"ל שלא היה כ"ב מקפיד ונוהר ללקות מלקיות כמו בענין התענית. והטעם הוא כי אין בדור הזה דינים סמוכין ומומחין ואין המלקות בזה"ז רק קבלת צער בלבד ולכן לא היה מקפיד בו ונוהר כ"כ אבל בזמן שהיה לוקה היה מקבל ד' מלקויות כנגד מה שחטא בד' אותיות ההוי"ה ולא היה לוקה לא פחות, ולא יותר. (שע"המצ כי תצא דקמ"ו)

המנהג שנהגו להתעטף בציצית ליל יום הכפורים הוא מנהג נכון. ועיין לקמן בדרושים ששמעתי מזולתי בשם מורי ז"ל. (ד"שנב)

אבל בשאר לילות שאינה עולה לא יש מצות ציצית ואינה נוהגת בלילה שהיא מדת הנקבה. ולפי שהענין הזה נעשה מאליו ליל יום הכפורים ולא הוצרך אל תפלותינו כמבואר אצלנו לכן אין צורך שנברך עליו ברכת להתעטף בציצית. (ד"תיזי ממה ששמע מוהרר"ו מזולתו)

ומהערה האחרונה, מבואר וברור, שמוהרר"ו ז"ל ערך את ספריו, אחרי שברר מה ששמע מהאר"י ז"ל מזולתו אלא בשם תלמיד אחר. ולכן, ברור לנו עכשיו [וזה לא הדוגמא הראשונה והיחידה עיין באמירת 'מזמור לדוד' קודם הקידוש של ליל יום שבת, הרי שבמה ששמע מזולתו, מוהרר"ו מביא לומר המזמור בג' הסעודות של שבת, ואמנם, בשער התפלה, מוהרר"ו מביא מה ששמע מרבו ז"ל, והוא לומר המזמור לדוד ה' רועי וכו', רק בסעודת יום שבת. וכן מועד מוהרר"ו על אביו בסידורו כת"י חמדת ישראל. ולכן, יש ליזהר לא לערבב דברי שאר

התלמידים עם דברי מוהרח"ו, אף שהוא בעצמו מביא אותם, פן לקלקל בירור מוהרח"ו ח"ו. ודו"ק]

מנהג שנוהגין להוציא ספר תורה או ג' ספרי תורה בליל יום הכפורים ואומרים עליו התרת נדרים שהוא כל נדרי וכו' (...) אבל בענין הוצאת הספר תורה, שמעתי מחבר א' שציווהו מורי ז"ל ליל יום הכפורים פעם אחת שיקנה המצוה ההיא של הוצאת הספר תורה בלילה ההיא בכל מה שיוכל לקנותו כי היה אז צריך לתקן איזי ענין והודיע לו כונה גדולה שיכוין בעת שיוציא הס"ת, ונראה מזה כי יש סמך במנהג הזה להוציא הס"ת. (ד"שנב)

המעין בשער רוח הקודש, בין שהנהגה זאת היתה דווקא לאחד מתלמידי האר"י ז"ל, ולא דווקא לכולם. והוסיפו מה שהוסיפו.

יש לומר להתפלל עם העבריינין כנוסח השו"ע רוב הראשונים.

ודלא כמו שהדפיסו במחזורים ע"פ אותו ספר [המסתמך על רבי אברהם --- נגד כל הראשונים]

גם היה נוהג מורי ז"ל להיות ניעור כל ליל יוה"כ ועוסק בתורה (שער התפלה יו"הכ דשנ"ג)

(א"ש כן אני נהגתי בבחרותי כמה שנים) ונלע"ד הטעם הוא כדי שלא יראה קרי בלילה יוה"כ ח"ו. והוא מדברי מוהרח"ו. (שע"הכ תחילת ענין יוה"כ לבדוק בשער הכוונות). ועיין מה שכתב מוהרנ"ת בשם מוהר"ן מברסלב זצוק"ל בחיי מוהר"ן [והיא הקדמת לתיקון הכללי]: "ויש מי שיקרה לו ע"י רבוי אכילה ושתייה או ע"י חלשות ועייפות או ע"י שאינו שוכב כראוי וכל זה אינו כלום (והוא כמו תינוק שמשתיין בשינה).

אומרים בשכמל"ו ביום הכפורים בקול רם. (ד"שנג)

אמירת 'ייעבר'

יש להזהיר מאוד את החונים, שיש לכוון כשאומרים 'ייעבר' וי"ג מידות, ולא לפייט דקות ארוכות בהבל פיהם, כשאומרים 'כמו שהודעת לענו מקדם וכו', שעושים מטפל עיקר, והעיקר [ייעבור שהוא שם ע"ב (יוד ה"י וי"ו ה"י) ושם רי"ו שהוא הדינים והגבורות, ואז ממתקים ע"י שם ע"ב (הוי"ה בידיון)] נהיה ללעג ולקלס, כי פתאום אומרים במהירות 'ייעבר' וי"ג מידות.

בסליחות

יש לומר ב"אלהינו שבשמים מלא משאלות לבנו לטובה" ואין להוסיף "לעבודתך", שהוא קטרוג גמור.

טבילת מקווה ביו"ה

שו"ע ס' תריג סי"א

מי שראה קרי, בזמן הזה, ביום הכפורים, אם לח הוא, מקנחו במפה ודיו; ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל ואסור לרחוץ גופו או לטבול אע"פ שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבול לתפלה. ע"כ.

בית יוסף אורח חיים סימן תריג

יא ולענין טבילת בעל קרי כתב הרב ר' יהודה ברצלוני שטובל כדרכו דתניא הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל. ברייתא היא בסוף יומא (פח.) וכתובה הרי"ף (ו:) והרא"ש (סי' כא) אבל הרמב"ם כתב בפרק ג' (ה"ג) וזה לשונו מי שראה קרי בזמן הזה ביום הכפורים אם לח הוא מקנח במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת מת ואין הטבילה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר ולא אמרו שהרואה קרי ביום הכפורים טובל אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין וכבר ביארנו שבטלה תקנה זו עכ"ל וכיוצא בזה כתב המרדכי ביומא (סי' תשכח) ובפרק מי שמתו (ברכות סי' עב, עג) בשם רבינו תם וכתבו הגהות מיימוניות (פ"ג אות ו) כן הורה הר"ם כשנשאל על כהן שראה קרי ביום הכפורים לרחוץ הלכלוך והוא הדין לשאר אדם הרגיל לרחוץ אותו בכל יום בשאר ימות השנה שגם ביום הכפורים מותר לרחצו וכן השיב רבינו תם דאסור לטבול עכ"ל (עי' תשו' מהר"ם ד"פ סי' רכא): עכ"ל הבי"י.

אמנם, יש להעיר שלפי דעת האר"י ז"ל, מי שנטמא מקרי לילה או שז"ל או תשמיש המיטה, חייב לטבול קודם שיתפלל או ילמוד. והוא מפורש בדברי מוהר"ח ז"ל [שער התפלה שחרית של שבת]. ולכן, לדעת האר"י ז"ל, לא בטלה תקנת עזרא. ועד כדי כך, שבהיותו חולה היה ז"ל טובל. וכך מוכיח האר"י ז"ל את מוהר"ח ז"ל בספר החזיונות, כי רבי חיים וויטאל לא היה יותר מקבל גלוי רבו ז"ל, בין בהקיץ בין בחלום. והאר"י ז"ל גער בו על שהפסיק לטבול במקווה.

ולכן, אף שהשו"ע אוסר, כי לדעתו, בטלה טבילת עזרא כדעת הרמב"ם, מ"מ, ההולך בדרך האר"י ז"ל ודאי יטבול, לפחות אם נטמא, וכדעת הרי"ף והרא"ש. ואף שיש שהוציאו איזה סברות שמותר רק אם מותר כך כל השנה ושגם הר"י מנרבונה עשה מעשה כאילו דבר היוצא מהרגיל, אין לסמוך עליהם כלל, שעושים מדבר פשוט איזה הנהגה מיוחדת ויוצרים טמונות טפלות.

אמנם, מי שאינו מתפלל ולומד בלי שיטהר קודם לכן, וטבילה היא מצוה לו ואין טבילת עזרא בטלה, כדעת האר"י ז"ל, נראה שאפשר גם ע"פ פוסקים ראשונים דלעיל.

ובכל זאת, כבר הפוסקים דנו בדבר, ויוצא שעניין טבילת קרי ביו"הכ שווה להדלקת נרות בערב יו"הכ, ושני עניינים האלו תלויים במנהג.

וכמו שאלו שנהגו להדליק ידליקו, ואלו שלא, לא ידליקו, כך הוא בטבילת קרי ביו"הכ, בעיקר למי שנגרם לו עגמת נפש ואינו יכול להתפלל כראוי מרוב צער, ומבטל את וודויו ותשובתו מחמת צער ונופל בעצבות גדולה ח"ו. וכל אחד ישאל את רבו המובהק שלו.

צריך לברכן בכל יום כולן [ברכות השחר] אעפ"י שלא נתחייב בהם לפי ששל מנהגו של עולם נתקנו, חוץ מברכת שעשה לי כל צרכי ביום תשעה באב ויום הכפורים שאז כל העולם יחפים. (ד"לה):

מה שנהגו לומר אחר תפלת הנעילה שבעה פעמים ה' הוא האלהי"ם והשליח ציבור אומרו פעם א' והקהל עונים אחריו וכן עד ז' פעמים (ד"ש): מובא בטור ושו"ע.

ונעל"ד שכפי זה היה ראוי לאומרו אחר תפלת לחש דנעילה ולא אחר החזרה. ואיפשר כי הטעם הוא שלא להפסיק בין הלחש והחזרה [...] לכן אומרים ה' הוא האלהי"ם אחר חזרת הנעילה (ד"שסא)

הוספות

בענין פיאות הראש

הרי הרמב"ם התיר לגזור פיאות הראש אף במנהג העולם היה כבר בזמנו להאריך פיאות הראש פיאות גדולות. ואולי יש קשר במה שכתב מוהרר"ו בענין נשמת הרמב"ם בפיאה הימנית.

מ"מ, לשון הרמב"ם מעיד על שהמון העם בזמנו, נהג להגדיל פאות הראש גדולות וארוכות. ויש לנו להתבונן בדברי מוהרר"ו ע"פ האר"י ז"ל, בשער המצוות דף ג"ח, והשתמש בשבעה לשונות להגדיר פיאות הראש זו"ל: ואף אם היו שערות הפיאות גדלים מאד וארוכות לא היה (האר"י ז"ל) חותכם במספרים רק עד יגדלו ויתארכו ויתדלדלו וירדו ויכנסו למטה בגבול שערות הזקן וכו'. עכ"ל מוהרר"ו ז"ל.

ועד היום לא הבנתי מה כוננת האר"י ז"ל ותלמידו המובהק מוהרר"ו. כי הרי, אם פיאות הראש הם מקצה האוזן העחיון, עד שיכנסו בשערות הזקן, לא מתאפשר להם להיות כ"כ ארוכים וגדולים.

עד שמצאתי דברי כתבי האר"י ז"ל עצמו המפורשים [כתבי מורי ז"ל ספרא דצניעותא דף צ"ח] זו"ל: ודע כי שערות הראש הם מבויעי הדינים התחתונים ובהם תלויים (...) ומפני שיש לדינים אחיזה יותר בשערות הזקן משערות הראש, ולפיכך הם קשים ולא שעיעין לכפות הדינים אשר מקומם שם משא"כ בשערות הראש שהם שעיעי, ומכל מקום יש מקום תלייה לדינים בהם ובפרט מושכין השפע ממוחא להם ממטה למעלה בסוד אור חוזר הוהי שהוא דין, ובצד זה יש להם יתרון לשערות הזקן עליהם, ולפיכך האי שיערא סליק בתר אודנין שהוא מקום תליית הדינין ואין ראוי שיכסו על האזניים לעכב התפלה העולה עד שם. עכ"ל האר"י ז"ל כתי"ק עצמו והעתקם מוהרר"ו.

והוא מלשון זוהר במדבר [דקי"ז] זו"ל: אינון אריכי, למיתי תועלתא לכלא. מאי לכלא. למיעל על חוטא דשדדך, דמתשקין מן מוחא. ויגין דא לא תלי שיערא דרישא על שיערא דדיקנא. דשיערא דרישא תלי וסליק על אודנין לאחורוי, ולא תלי על דיקנא, משום דלא אצטרך לאתערבא אל ין פאל ין. דכלהו מתפרשן בפארתיהו. עכ"ל. וכך הוא גם בזוהר דקכ"ט ע"א.

ולכן, מבואר דברי שער המצוות, כי פיאות הראש אחורי האזניים ארוכים עד שיכנסו בשערות הזקן, ומוכן. ואוסיף מהאר"י ז"ל בפירושו לספרא דצניעותא [דף קח] זו"ל: ואמנם מ"ש שלים ויאה ושפיר, כי תיקוני הזקן אינם כל כך שלימים כי יש בהם שערות קצרות ושערות ארוכות, אבל שערות אלו [של הראש] כולם כשיעור אחד לא נפק דא מן דא, גם שערות הזקן קשישי ואלו שעיעי, וזהו יאה, וגם שערות הראש ארוכים וזהו יופיים משא"כ בערות הזקן וגו'.... ולכן, אפשר לכוון היום שהתירו לפגוע בשערות הראש, בכתר דמוסף דשבת, איה מקום כבודו, אי"ה אותיות יא"ה. ודי למבין.

אמירת י"ג מידות בימים טובים בעת פתיחת ההיכל

מובא בסידור חמדת ישראל כת"י למוהרש"ו ז"ל, שרבי שמואל ויטאל דחה את מנהג אמירת י"ג מידות ביום טוב בשעת הוצאת ס"ת, ושכך מובא בשער הכוונות שהאר"י ז"ל אסר לומר י"ג מידות וידוי בסליחות שאומרים בליל הושענא רבה שהוא חול המועד. והנה, אף שתפילות ואמירת י"ג מידות נמצאות בשער הכוונות ובעולת תמיד, הרי שאינן קיימות בכת"י מוהרר"ו ז"ל בשער התפלה. [דעת 'גבורת האר"י' להרב יעקב הלל שליט"א]. ולא הבנתי כוונת מוהרש"ו ז"ל וגם של הרב הלל שליט"א, החולקים על דברי האר"י ז"ל ואף על דברי מוהרר"ו ז"ל.

כי הנה, מובא בשער כתבי מורי ז"ל [שנדפס ע"י חברת אהבת שלום בפיקוחו של הר"הג יעקב הלל שליט"א] דקנ"ו ז"ל מוהרר"ו: זה מצאתי בספר המחזור של מורי ז"ל כמנהג האשכנזים בסוף חזרת עמידה דש"ץ דיום א' דשבועות שם כתוב מבחוץ כ"ג מורי ז"ל ענין זה וז"ל: יום שבועות יקרא י"ג מידות ג' פעמים ואח"כ יאמר רבונו של עולם וכו' (...) ויחזור התפלה ג' פעמים. ואח"כ יקרא ג' פעמים ואני תפילתי לך ה' עת רצון וכו'. וכן יעשה במוסף וביום שני ביוצר. עכ"ל מוהרר"ו ז"ל שהעתיק ממחזור רבו ז"ל. ומפורש לומר י"ג מידות ביום טוב!

בענין סדר לימוד ליל שבועות:

הסדר הקיים בפע"ח והמביא סדר קריאה שונה מהתלמוד והפוסקים, [כתובים קודם נביאים בכמה ספרים] מקורו שספר הכוונות הישן להר"א פנצ'יירי ז"ל, אחד מתלמידי מוהרר"ו הגדולים.

אולם, המקור עצמו במה שהעתיק מוהרר"ו ז"ל ממחזור רבו האר"י ז"ל ונמצא בכתבי מורי ז"ל [דקנ"ז] וז"ל: גם זה מ"כ אחר הנ"ל וז"ל: יום צום ישאל וכו' כמש"ל עד ואני תפילתי כנ"ל, וכתוב סמוך לו אלו השמות ואולי שצריך להזכירם או לכיין בהם תקף אחר נוסח התפלה ושאלה הנז' ואלו הם:

בראשית שמות ויקרא במדבר דברים – שיר מגילה רות איכה קהלת יהושע שופטים שמואל מלכים ישעיה ירמיה יחזקאל תרי עשר תהלים איוב משלי דניאל דברי הימים א' דברי הימים ב' עזרא. עכ"ל.

וכולם בשמות המנוקדות...

אלא שגם ספר הכוונות הישן להר"א פנצ'יירי, גם הפע"ח, לא העתיקו אותם כסדר מכתבת האר"י ז"ל, אלא שינו הסדר בכמה ספרים, ועוד שאין שום קשר עם שבועות, אחרי שהם נמצאים אחרי תפילה ובקשה שביום צום!

וכדי לחזק דבריי אני הכותב, הרי ששמות אלו דווקא לכוונה ובכלל לא סדר קריאת התנ"ך בליל הושענא רבה כמו שקצת טעו, וזה דברי האר"י ז"ל בכת"ק עצמו על ספרא דצניעותא [שער כתבי מורי דקכ"א] וז"ל: ולי שראש השנה רומז למלכות העולה למעלה בסוד החיבוק שמאלו תחת לראשי, ונמצאו כתובים על גבי נביאים, לפיכך קודמין בתפלת מוסף של ראש השנה כתובים קודם לנביאים, משא"כ בשום מקום. עכ"ל האר"י ז"ל.

ולכן, לא נשאר ספק ששמות אלו הינם לבקשה ולתפילה ולא לסדר קריאת הלימוד בליל שבועות או בסדר הלימוד הנקרא 'חק לישראל'.

בענין תפילות ובקשות ימים נוראים:

לשון מוהר"ח בשער כתבי מורי ז"ל [דקנ"ז]:
זה מצאתי בספר מחזור מורי ז"ל כמנהג אשכנזים כתוב בחוץ קודם תפלת אלול וערת ימי תשובה ז"ל (האר"י ז"ל): יום צום ישאל אדם חיים וכפרה בשעת הוצאת ס"ת ויקרא ג"פ י"ג מידות ואח"כ יאמר רבש"ע מלא כל משאלותי לטובה והפק רצוני ותן שאלתי לי ולבני ביתי חיים טובים וארוכים בכבוד ובמנוחה ביראתך ובתורתך בשלום ובהשקט ובבטחה ופדני מכל צרה וצוקה ועון וממות ומכל שעות רעות המתרגשות ויוצאות לעולם וכפר עונותינו ואשמתנו וכן יהי רצון, ויזכיר שאלתו ג' פעמים וכן במוסף ובמנוחה כדי שישלים שאלתו ג"פ ותנתן שאלתו ויקרא ג"פ פסוק ואני תפלתי וכו'. עכ"ל האר"י ז"ל הועתק ע"י מוהר"ח"ו.
אמנם, קצת קשה לומר תפילה זאת בראש השנה ובשבת תשובה, אחרי שהאר"י ז"ל בעצמו כמובא בשער התפלה לא היה רוצה להזכיר עוון ופשע בראש השנה ושבת. ואולי דברי מוהר"ח"ו מכריעים וז"ל [שער כתבי מורי ז"ל דקנ"ח] וז"ל: ולא ידעתי אם זה כתבו בתחלת ימיו שעדיין לא נכנס בפרדס החכמה אלא העתיקו מספרים אחרים ולזה דעתי נוטה. עכ"ל מוהר"ח"ו ז"ל.

ועוד העתקת מוהר"ח"ו מכת"ק של האר"י ז"ל [כתבי מורי ש"ל דקנ"ח] וז"ל:
בזה"כ בשעה שש"ץ אומר אי"ה מקום כבודו להעריצו ישאל אחת משלש ואמר בשם יְהוָה והם קבוץ קמץ בגי' מ"ו.

מה שאומרים שערי פריה ורביה בתורה

בני שערי בינה. הרי שמקור ההוספות האלו אינם ממקור אמין. ועוד, מה שקצת אומרים שערי פריה ורביה בתורה, הוא עוול, אחרי שכבר הזכירו שערי לימוד תורה (לשמה), לא היה צריך עוד לחזור ולבטל שער פריה ורביה בסתם, וכבר ידועים הדברים [עיין בענין לימוד ליל שביעי של פסח המבטל שעת פריה ורביה, היפך דברי האר"י ז"ל כמפורש בשער התפלה ושער הכוונות].

תיקון הכללי אם מועיל לעוון הוצאת זרע לבטלה

שמעתי שיש המפקפקים בדבר, כי תיקון הכללי הוא תיקון לעוון הידוע אלא רק מתקן ה'קרי', היא הוצאת זרע לבטלה בלילה ע"י הרהורי זנות וניאוף, אלו מחשבות זרות ורעות. והוא נקרא מקרה לילה ח"ו [וכבר כתבתי מה ההבדל בין 'קרי' לבין 'שתן' שבלילה ואין לחוש לשני, אף בליל יו"ה, עיי' שם].

ובאמת, עולה מדברי לקוטי מוהר"ן [ס' ר"ה, לקוטי תנינא ס' צ"ב] כי אמירת עשרה מזמורי תהילים מתקנת עוון מקרה לילה, ולא מובא שהוא תיקון הכללי, פירוש, תיקון הברית. ומה

שמובא כי תקון הכללי הוא תיקון הברית ע"פ לקוטי מוהר"ן [ס' כ"ט אות ד'] אינו אלא טעות לכאורה, כי רבי נחמן זצוק"ל אינו מביא שם [ס' כ"ט אות ד'] שתקון הכללי הוא ע"י אמירת י מזמורים המפורסמים. ונראה, שהוצאת או שכבת זרע לבטלה, הוא עוון שונה ממקרה לילה הנקרא קרי.

אלא, שרבינו האר"י הקדוש זיע"א מבאר לנו כוונת תורתנו הקדושה ואלו דבריו בשער רוח הקודש תיקון כ"ז בדיבור המתחיל "עוד מצאתי כתוב ממורי ז"ל וז"ל הרב משה יונה. תקון לעוון שכבת זרע לבטלה ובעון הזה יש מינים הרבה. יש שחוטא ע"י מחשבה שמהרהר בעבירה ויצרו תקפו ורואה קרי מאליו בלי מעשה כלל. ויש מי שמשמש בידו ומוציא קרי. ויש מי שחושב באשה ומנאף בידו ומוציא קרי. ויש מי שחושב בזכר ומוציא קרי. ויש מי משמש ברוק פיו ומוציא קרי. ויש שכשמנאף מכסה ראש העטרה בעור האבר שממשיכו למטה וזה נקרא מושך בערלתו". עכ"ל מוהר"ח"ו ע"פ רבי משה יונה מרבו האר"י ז"ל כמעיד מוהר"ח"ו.

יצא מדברי האר"י ז"ל, שכל סוג עוון זרע לבטלה [חוץ מגלויי עריות כגון נידה, זונה, פנויה, אשת איש, משכב זכר ובהמה] יש להם אותו תיקון, ומכנה אותם בשם 'קרי'.

גם בהתחלת תיקון כ"ז כותב מוהר"ח"ו ע"פ רבו ז"ל, כי עיקר תיקון עון קרי בכוונות שבקריאת שמע על המיטה והוא תיקון גדול מאוד. נמצא שמקרה לילה הוא גם עון 'קרי' לדעת האר"י ז"ל. וכך עולה מהמשך דבריו בענין השובבי"ם לתקן עון ה'קרי' כמו שאירע לאדם הראשון כידוע [והיה בלילה].

כך, שלדעת האר"י הקדוש זיע"א, כל הוצאת זרע לבטלה, בין ביום בין בלילה [מקרה לילה] בין באונס בין ברצון, יש אותו תיקון והכל בשם 'קרי'.

וזו כוונת רבי נתן ז"ל תלמיד מובהק לרבי נחמן מברסלב ז"ל, בתפילה [אשירה לה' בחיי וכו'] שאחרי אמירת עשרה מזמורים וז"ל: "ובזכות כל הצדיקים והחסידים האמיתיים, תזכני ותחנני שאזכה ברחמיך הרבים להוציא כל הטיפות קרי שיצאו ממני לבטלה בין בשוגג בין במזיד בין באנס בין ברצון (אם יאמר ח"ו בשביל מקרה שנזדמן לו באותו הלילה יאמר וכו'...) "עכ"ל רב נתן ז"ל.

אם כן, ברור שאמירת י מזמורים הוא תיקון למקרה לילה וגם לשאר הוצאות ז"ל ואם כן שהם בלשון 'קרי', הוא גם נקרא תיקון הכללי, כי תיקון הברית הוא כולל כל העוונות כידוע מדברי מוהר"ן מבסלב זיע"א.

מה שהביא הוספה הר"ן מטארפליק לספר חיי מוהר"ן בענין שער הגלגולים, על הרמב"ם שנשמתו בפיאה השמאלית, שרבי נחמן היה מסופק אם זה משער הגלגולים. והרי זכינו השנה לדפוס שער הגלגול כתי"ק למוהר"ח"ו דף פ"ט [אהבת שלום] ומופיע שמה במפורש החלק הזה שכן כתוב כי הרמב"ם מפיאה השמאלית ולא זכה לידע חכמת הזוהר, עיין שם.

אמנם, מה שכתוב אחרי זה בהוספת חיי מוהר"ן, שדעתו [של רבי נחמן] היא שדברים האלו על הרמב"ם אינם משער הגלגולים, היא מסקנת מוהר"ן מטראפליק ולא דברי מוהר"ן מברסלב עצמו זיע"א. ולכן, אין כל סתירה בין רבי נחמן להאר"י ז"ל. אם לא כך, מה המטרה להביא

שרבי נחמן מסופק ואח"כ לכתוב שדעתו היא לכך או לכך. מכתחילה היה לו לכתוב שדעת רבי נחמן היא שדברים אלו על הרמב"ם אינם משער הגלגולים המקורי אלא הוספה מזולתו. ולכן, מסופק היה רבי נחמן, והר"ן מטראפליק הסכים למסקנה, אלא שאין דברים אלו יצאו מרבי נחמן ז"ל עצמו. ודו"ק.